

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΙΧ: ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ STEFAN ZWEIG: FAREWELL TO EUROPE

Σκηνοθεσία: Μαρία Σρέιντερ
Σενάριο: Μαρία Σρέιντερ, Γιαν Σομπουργκ
Ηθοποιοί: Γιόζεφ Χάντερ, Τομά Λεμαρκί, Μπάρμπαρα Σούκοβα, Αένε Σβάρτς
Φωτογραφία: Βόλφγκανγκ Θάλερ
Μοντάζ: Χάνσιγιоргκ Βάισμπιχ
Χώρα: Αυστρία (Εγχρωμη)
Διάρκεια: 106'

Πρώτη προβολή: 6.00 μ.μ.

Δεύτερη προβολή: 8.15 μ.μ.

Τρίτη προβολή: 10.30 μ.μ.

Διακρίσεις:

- Austrian Film Award, AT 2017, Βραβείο Beste Maske
- Bavarian Film Awards 2017, Βραβείο Σκηνοθεσίας στη Maria Schrader
- German Film Critics Association Awards 2017 2 Βραβεία, Α! Ανδρικού Ρόλου στον Josef Hader και Βραβείο Φωτογραφίας στον Wolfgang Thaler.
- Υποψηφιότητες

Αυτοεξόριστος από τη ναζιστική Γερμανία, ο διάσημος λογοτέχνης Στέφαν Τσβάιχ περνάει τα τελευταία χρόνια της ζωής του στη Λατινική Αμερική, γεμάτος τύψεις και αμφιβολίες που βρίσκεται μακριά από μια φλεγόμενη Ευρώπη.

Εναλλακτική βιογραφία, η οποία προσπαθεί έμμεσα και με μεθοδικό, αφηγηματικό τρόπο να σχολιάσει την πολυδιάστατη σχέση αληθινής ζωής και καλλιτεχνικής δημιουργίας. Δεν έχει εύκολες απαντήσεις και χρειάζεται υπομονή από τον θεατή, ο οποίος αποζημιώνεται με ένα αριστουργηματικό φινάλε-μονοπλόνο που συμπυκνώνει όλα τα νοήματα της ταινίας.

Προσπαθώντας να ανακαλύψει τον άνθρωπο πίσω από τον συγγραφέα και την σκέψη πίσω από τις ιδέες, το βιογραφικό δράμα της Μαρία Σράντερ για τον σπουδαιότερο ίσως Αυστριακό συγγραφέα όλων των εποχών αποδεικνύεται λιτό, καίριο και, ειρωνικά, άκρως επίκαιρο. Επίσημη υποβολή της Αυστρίας για το Οσκαρ Καλύτερης Ξενόγλωσσης Ταινίας.

Τα χρόνια της εξορίας μεταξύ Μπουένος Άιρες, Νέας Υόρκης και Βραζιλίας ενός από τους σημαντικότερους γερμανόφωνους συγγραφείς του 20ού αιώνα, του Στέφαν Τσβάιχ. Ως Εβραίος διανοούμενος ο Τσβάιχ μισεί την απανθρωπιά που επικρατεί στη Γερμανία και προσπαθεί να ξεφύγει από το φάντασμα του ναζισμού, ψάχνοντας συγχρόνως για ένα σπίτι στον Νέο Κόσμο.

Ουσιαστικά, το δράμα του πολυδιαβασμένου και δημοφιλούς συγγραφέα Στέφαν Τσβάιχ αφορά τη

βραδυφλεγής, αν και σφοδρή σύγκρουση της απέχθειάς του για μια λαϊκίστικη αποκρήρυξη της ναζιστικής Γερμανίας, στα πρόθυρα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, με το βαρύ φορτίο ενός διανοούμενου Εβραίου που καλείται να καταγγείλει την απάνθρωπη κλιμάκωση των πράξεων του Χίτλερ που οδήγησαν στην τραγωδία. «Αν πρέπει να με κατηγορήσετε για αδυναμία, θα πάρω πάνω μου το στίγμα αυτό» ήταν τα λόγια του Αυστριακού, ο οποίος πίστευε σε μια ελεύθερη και ενωμένη Ευρώπη χωρίς σύνορα και διαβατήρια, ένα φαινομενικό οξύμωρο πολύ πριν από την ιδέα της σύγχρονης ενοποίησης που εφαρμόστηκε μετά τον πόλεμο. Η σκηνοθέτις και ηθοποιός Μαρία Σράντερ ευτυχώς δεν εκμεταλλεύεται ούτε ειρωνικά ούτε διδακτικά την ηχώ της αμφισβητούμενης και παρεξηγήσιμης στάσης του Τσβάιχ και τον παρακολουθεί στη σχεδόν δεκαετή εξορία του στην Αμερική, από την Αργεντινή και τη Βραζιλία, ως τη Νέα Υόρκη και πίσω στα ειδυλλιακά τοπία της Βραζιλίας, όπου και **έδωσε τέλος στη ζωή του, μαζί με τη σύζυγό του**, οριστικά απογοητευμένος από το ζοφερό μέλλον της Ευρώπης. Δεν υπήρχε τίποτα το ρομαντικό στην ποιητική πράξη της θυσίας αυτής, παρά μόνο το πικρό, μεταφυσικά άδειο βλέμμα του Γιόζεφ Χάντερ, του ηθοποιού που υποδύεται με ευγένεια πνεύματος τον Τσβάιχ, καθώς σύρεται από τη μία επίσημη κολήλωση στην επόμενη βαρετή βράβευσή του, μόνο και μόνο για να κερδίσει τη συμπάθεια των τοπικών αρχόντων και να εξασφαλίσει κάποια βίζα για Ευρωπαίους που θέλουν να αποδράσουν από τον επερχόμενο θάνατο – και την Ευρώπη που σβήνει στα μάτια του.

ΘΟΔΩΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Το «Στέφαν Τσβάιχ: Αποχαιρετισμός στην Ευρώπη» ξεκινά και τελειώνει με δύο εκτενείς σκηνές στις οποίες η κάμερα παραμένει απόλυτα ακίνητη και όμως, σε κάθε περίπτωση, το κάδρο βρίθκει από πληροφορίες σε πολλάπλά (μεταφορικά και κυριολεκτικά) επίπεδα. Τόσο όσον αφορά τους ίδιους τους ανθρώπους που περιφέρονται ή μπαينوβγαίνουν στο πλάνο αλλά και όσο αφορά τα αισθήματά τους, την κοινωνική τους θέση (και κατ' επέκταση τις ίδιες τις δομές της κάθε κοινωνίας) και τελικά την αλληλεπίδρασή τους με τον ίδιο τον Τσβάιχ, τον άνθρωπο που την δεκαετία του 1920 – μαζί με τον Τόμας Μαν – έφερε την σφραγίδα του πιο πολυδιαβασμένου και μεταφρασμένου παγκοσμίως γερμανόφωνου συγγραφέα.

Είναι δύο σκηνές που ουσιαστικά περικλείουν ολόκληρη την οπτική και συναισθηματική δύναμη της ταινίας αλλά και που υπογραμμίζουν με τον καλύτερο τρόπο την αφηγηματική οικονομία της Σράντερ, κάτι που της επιτρέπει να ξεφύγει από τα συνήθη αφηγηματικά στερεότυπα που κατά κανόνα βαρύνουν το είδος της κινηματογραφικής βιογραφίας και να δημιουργήσει με την ταινία της κάτι που, παρά την ακαδημαϊκή του γλώσσα, φαντάζει στο μεγαλύτερο μέρος της διάρκειάς του **φρέσκο, λιτό και ευπρόσδεκτα καίριο**.

Στο ενδιαμέσο, σε τέσσερα κεφάλαια που διαφέρουν τόσο θεματικά όσο και αισθητικά, η Σράντερ αποφεύγει να εστιάσει στο αναμενόμενο, το συγγραφικό έργο δηλαδή του Τσβάιχ, αλλά εξερευνεί με έμμεσο τρόπο όλες τις διεργασίες που πραγματοποιούνται μέσα στο μυαλό του όσο η χώρα του και στη συνέχεια ολόκληρη η Ευρώπη απειλείται και τελικά παραδίδεται στον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα χρόνια της εξορίας μεταξύ Μπουένος Άιρες, Νέας Υόρκης και Βραζιλίας, η αναζήτηση του συγγραφέα για ένα νέο σπίτι, το φάντα-

σμα του ναζισμού που σταδιακά κατακτά την Ευρώπη και η αίσθηση της καλλιτεχνικής ευθύνης απέναντι στη νέα κατάσταση αποτελούν στοιχεία που απασχολούν την δημιουργό, όσο προσπαθεί να αποκαλύψει μέσα από το βλέμμα του ήρωά της τη θέση του σε ένα νέο αβέβαιο κόσμο.

Η προσέγγισή της δείχνει αρχικά αποσπασματική όμως στην πραγματικότητα της δίνει τη δυνατότητα να εστιάσει κάθε φορά και σε μια διαφορετική παράμετρο της προσωπικότητας του Τσβάιχ. Η φήμη του ως συγγραφέα, η επιμονή του να αποφεύγει τις επίσημες πολιτικές δηλώσεις στον Τύπο («Η δουλειά ενός καλλιτέχνη μπορεί να είναι πολιτική όμως δεν μπορεί να παρέχει στις μάζες πολιτικά σλόγκαν»), η εξορία και η επίδραση στον ίδιο και την οικογένειά του, η αντιμετώπιση του κοινού και η σύγκρουση της εικόνας που έχει σχηματίσει ο υπόλοιπος κόσμος με τους εσωτερικούς προβληματισμούς του ίδιου του Τσβάιχ δίνουν τη δυνατότητα στη Σράντερ να δημιουργήσει ένα πορτρέτο που δεν ακολουθεί τους τυπικούς κανόνες όμως παραδόξως χτίζει σταδιακά μια κλιμακούμενη ένταση που προετοιμάζει το έδαφος για το αναπόφευκτο φινάλε (και το αλλά Τζέιμς – «Κάποτε στη Νέα Υόρκη» Γκρέι στήσιμο του τελικού κάδρου).

Από τα λογοτεχνικά σαλόνια του Μπουένος Άιρες και την παγωμένη (με πολλούς τρόπους) νέα οικογενειακή εστία της Νέας Υόρκης μέχρι την τροπική ομορφιά της Βραζιλίας, η Σράντερ εναλλάσσει την αφήγησή της ανάμεσα στην ψυχρή παρατήρηση και το (ελαφρώς μελοδραματικό) οικογενειακό δράμα ή την ψύχραιμη αφήγηση και την (μάλλον ατυχώς υποτιμητική για τον βραζιλιάνικο λαό) screwball αποτύπωση της βραζιλιάνικης καθημερινότητας, παραπατώντας στη διαδρομή στην αποτύπωση των λεπτομερειών αλλά καταφέρνοντας τελικά να δημιουργήσει ένα ανησυχητικά επίκαιρο πορτρέτο, αποφεύγοντας ταυτόχρονα την αγιοποίηση του ήρωά της, στερώντας του μια τελική κάθαρση. Απόλυτος σύμμαχός της σε αυτό παραμένει σε όλη τη διάρκεια της ταινίας ο – θεατρικός κατά κανόνα – Γιόζεφ Χάντερ, ο οποίος, όντας και εξαιρετος κωμικός ηθοποιός, γνωρίζει πώς να ελαχιστοποιεί τις εκφράσεις του προσώπου του για να μεγιστοποιεί ανά πάσα στιγμή τον συναισθηματικό αντίκτυπο, χωρίς να καταφεύγει σε κλισέ ή υπερβολές. Η ερμηνεία του είναι υπαινικτική, ακριβής και βασίζεται στις λεπτομέρειες, κάτι που ίσως αποδειχθεί για κάποιους υπερβολικά αφαιρετικό αλλά που τελικά βοηθά στο να μη γίνει το συμπέρασμα του φιλμ προφανές ή εξόφθαλμα διδακτικό.

Παρά τις όποιες αστοχίες, το «Στέφαν Τσβάιχ: Αποχαιρετισμός στην Ευρώπη» παρουσιάζει μια εντυπωσιακή εγκράτεια ως προς την αφήγησή του και έναν προβληματισμό που ξεπερνά τον ίδιο τον ήρωα και την εποχή του. Γιατί τελικά η Σράντερ δεν έχει στόχο απλά να αφηγηθεί μια βιογραφία αλλά να ξεχωρίσει τα στοιχεία του ιστορικού παρελθόντος που έχουν σημασία και να τα επαναφέρει σε μια σύγχρονη συζήτηση που αφορά με καθαρότητα εξίσου το σήμερα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

MARIA SCHRADER

Γεννήθηκε το 1965 στο Hannover, Germany. Είναι ηθοποιός και σεναριογράφος. Η φιλμογραφία της ως σκηνοθέτης είναι: 2016 Stefan Weigh: Farewell to Europe, 2007 Liebesleben, 1998 Meschugge (co-director).